

Referat af møde i Arbejdsgruppen Bremsbøl Sø Onsdag d. 1. december

Til stede: Carl, Jesper, Martin samt Emilie (ENS) fra sekretariatet.

Afbud: Svend Anker

Mødet startede med en fælles besigtigelse kl. 15, hvor vi mødtes ved skjulet ved Bremsbøl Sø.

Derefter kørte vi til Hanne og Uwe på SovGodt Bed & Breakfast. Her holdt vi møde og fik varm suppe, kaffe og kage.

Dagsorden:

1. Nyt fra sekretariatet /Nyt fra arbejdsgruppen
2. Status for regulering
3. Fugleovervågningen
4. Skjul, skiltning og formidling
5. Biodiversitetspulje
6. Øvrige noter fra besigtigelsen
7. Kommende arbejdsopgaver og arbejdsdage
8. Evt.

Adresselisten blev sendt rundt. ENS har efterfølgende skrevet rundt til de medlemmer, der ikke er set i flere år. Anne Grete, Bo og Hans er hermed udmeldt af gruppen, da de ikke finder, at de har tiden lige p.t. De håber på, at de på et senere tidspunkt igen kan bidrage til arbejdet i naturreservatet.

1) Nyt fra sekretariatet

Hanne Havemose er stoppet som kommunikationsmedarbejder i Fugleværnsfonden pr. 1. november for at gå selvstændig. Den 11. oktober startede hendes afløser Stine Bærentzen - tag godt imod hende! Fugleværnsfonden udvider desuden sekretariatet med en fundraiser i 2022.

Fugleværnsfonden har opført et nyt fugletårn på Nyord Enge. Tårnet har et øget platformsareal på ca. 6 m² for at understøtte det stigende antal af naturturister, der besøger området. Tobias Jacobsen har stået for designet, som er i tråd med de senere års nyopførsler ved Gulstav Mose og Ravnstrup Sø.

Fugleværnsfonden har fået fuglebeviser. Med et fuglebevis støtter du Fugleværnsfonden med 250 kr. Pengene går ubeskåret til fuglenes sag, da tegningerne er doneret af Carl Christian Tofte og trykket doneret af STEP PRINT POWER. Man kan pt. vælge mellem en rødrygget tornskade, en rødhals, en ravn, en trane og en havterne. De kan ses og bestilles på vores hjemmeside:

<https://www.fuglevaernsfonden.dk/oekonomisk-stoette/fuglebeviser>

Årsskriftet er lige om hjørnet og lander i jeres postkasser inden for en uges tid.

Nyt ved Bremsbøl Sø

Med den nylige udpegning af Bremsbøl Sø som fuglebeskyttelsesområde følger, foruden en forbedret beskyttelse af reservatet, muligheden for tilskudsmuligheder. ENS undersøger p.t. muligheden for en ændret hegnslinje, så hele søen afgræsses, for at få en mere åben og dynamisk bredzone. ENS har efter mødet været i kontakt med Jørgen Nikolaisen (kommunen) og Chr. Bahnsen (diget). Desværre kan projektet ikke gennemføres, da arealerne skal bruges til at drifte diget, og dette er umiddelbart foreneligt med afgræsningen. Jørgen fortæller dog at rørskoven på digesiden forventes at blive slået årligt.

Vi skal desuden huske at byde velkommen til vores ny naboer, der forventes at flytte hertil fra Berlin i løbet af december.

Nyt fra arbejdsgruppen

Se også skema sidst

Arbejdsgruppen har fået opsat en kæde med skilt, der skal begrænse færden på diget. Løsningen er ikke optimal og bør forbedres, da mange fortsat går på diget og uhensigtsmæssigt skræmmer fuglene væk, før de besøget skjulet. ENS undersøger muligheden for forbedret skiltning.

Skjulet står nu endeligt færdigt. Læs mere under punkt 4.

Carl og Benne (TK) ryddede igen i år øen forud for ynglesæsonen. Det blev gjort en dag med frost, hvilket fremadrettet bør undgås, da det besværliggør ud- og indsejlingen. Arbejdsgruppen diskuterede kort muligheden for alternative måder at fjerne vegetationen på. Arbejdsbyrden vil kunne lattes ved ex. at afbrænde materialet, men det kan dog være svært at udføre, da metoden er meget vejrafhængig. ENS undersøger om dette kræver dispensation og får i så fald denne søgt, så dette er en mulighed.

Ens husker arbejdsgruppen på løbende at få refunderet de udgifter, de måtte have til benzin, skruer mv. Bilag sendes direkte til ENS på tlf. eller pr. mail. Husk navn og kontonummer.

2/ Status for regulering

Jægerne, har opsat vildtkamera og baitplads. Der har været en del aktivitet ved baitpladsen i form af både musvåge og mårhund, der har besøgt pladsen ofte.

Dyreholder ønsker ikke at baitpladsen er aktiv, mens der er dyr i folden. Både for at sikre at dyrene ikke bliver urolige ved skud, samt sikkerhed af udstyr (kamera) samt for dyrene (ådsler) og jægere (tyr i folden). ENS sikrer at jægerne får disse beskeder, og sørger desuden for at dyreholder får direkte kontaktnummer til jægerne.

Der gives skriftlig tilladelse, der er gældende for et år ad gangen. Tilladelsen fornyes for de fire jægere for 2022. Jægerne skal altid have tilladelsen med sig ud i reservatet.

Opleves der imod forventning problemer med reguleringen, bør gruppen henvende sig til Søren Ring.

3/ fugleovervågning

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rørdrum		1	0-1					0-1	1
Rørhøg					1		1	1	
engsnarre		1-2							
plettet rørvagtel					0-1				
Brushane	1-2					1-6			
fjordterne	1-2		3		0-1	1	0-2	0-2	0-1
sydlig blåhals	7	3-4	4-6	3-4	4-5	3-4	3-4	4-6	3-5

Som lovet er her oversigt over udviklingen af ynglefugle ved Bremsbøl Sø. Jeg har prioriteret oversigt over bilag 1-arter, da de har særligt fokus i forvaltningen. Der arbejdes på overblik over udviklingen af samtlige bilag 1 arter (også ikke YF) og desuden samtlige ynglefugle ved Bremsbøl Sø.

Martin beretter om et middelår ift. ynglefugle, men med et indtryk af, at der har været færre andefugle end de tidligere år. Dette kan bl.a. skyldes tilstedeværelsen af mårhund.

Martin beretter sidste nyt om redeflåde til sortterne, der igen i år har været udsat i søen. Der har desværre ikke været ynglende sortterne ved Bremsbøl sø. Dog har det generelt været succes med flåderne ved Hasbjerg Sø og Magisterkogen, hvor der er kommet 1,3 unge pr. par på vingerne.

Der er enstemmigt ja til at forsøget med sortterneflåder fortsætter ved Bremsbøl Sø. Måske forsøge med en atrap 😊

4/ skjul, skiltning og formidling

Renoveringen og tætningen af skjulet er nu endeligt færdigt. Vinduer og åbning ved taget er tætnet og plancherne er sat op. Der er desuden lavet et mindre repos i den østlige ende af skjulet, der gør det lettere at sidde med teleskopet og observere livet ved søen. Renovering og plancher er støttet af tøndermarskinitiativet. Stor tak til Martin for at være tovholder på renoveringen!

Carl foreslår etablering af grejrum under reposit, så grejet er i reservat og ikke skal transporteres frem og tilbage hver gang. Alle synes, at dette er en god idé. Carl har udtænkt et godt design og vil gerne stå for udførelsen. Meget fornemt. Husk at sende bilag til ENS. Der påsættes en lås med kode på, og alle i arbejdsgruppen får koden.

Endeligt mangler skjulet og de nye brædder en omgang med Linoliefernis. Martin og Carl finder en dag i foråret, hvor det passer med en arbejdsdag. Carl skriver ud til resten af gruppen.

ENS medbragte de nye tyr i fold-piktogramskilte, der skal mindske overnattende autocampere. Vi kiggede på piktogramstolpen ved søen og blev enige om at fjerne fugletårn-skiltet, samt flytte dyrenes ejer-skiltet til selve folden. Jesper sætter de nye skilte op, samt flytter/tager skilte ned. Tak for det.

5/ biodiversitetspulje

Som led i Tønder Kommunes deltagelse i konkurrencen Danmarks Vildeste Kommune har Tønder Kommune etableret en pulje på i alt 150.000 kr. Puljemidlerne kan søges af lokale borgere, virksomheder og foreninger, og skal bruges på at udføre mindre projekter, der øger biodiversiteten i kommunen. Projekterne skal være udført inden udgangen af 2022. Der er formegentlig tale af projekter i størrelsesordenen 5.000-10.000 kr.

Arbejdsgruppen har ikke umiddelbart nogle gode bud på biodiversitetsfremmende tiltag inden for beløbsrammen. Evt. forslag der kommer op senere sendes til ENS.

6/ Øvrige noter fra besigtigelsen

Flere grene hænger ud over sti og udkørsel, og er til gene for køretøjer/færdsel. Det aftales at grenene afskæres og placeres langs læhegnet.

Grøden fra åen fylder løbende søen og gør denne landfast. Desuden begrænses vandkapaciteten for klimasikringsprojektet. ENS har efter mødet vendt dette med Jørgen N. fra Tønder Kommune. Jørgen fortæller, at søen ikke er dimensioneret til, og kommunen har ikke forpligtigelse til at opretholde en specifik kapacitet for søen. Der er ikke planlagt nogen udbedring af søen fra TK's side.

Affaldssortering (dåser og restaffald) bør forbedres, da mange stadigvæk fejlsorterer. ENS undersøger mulighed for bedre markering af spandene.

Der etableres aktuelt et solcelleanlæg på den tyske side af åen.

Hverken ENS eller arbejdsgruppen har hørt nyt om vådområdeprojektet på den tyske side af åen.

7/ kommende arbejdsopgaver og arbejdsdage

Opgaver

Se også skema sidst i referatet.

Carl og Martin koordinerer dag for oliering af skjulet, og Carl skriver ud til resten af gruppen.

Jesper melder sig til at beskære træer ved vejen og stien - tak for det.

Carl etablerer grejrum ved plateauet. Skriv ud, hvis du får brug for hjælp.

Arbejdsdage

Arbejdsgruppen planlægger arbejdsdage løbende, og Carl skriver ud. Det fungerer godt for gruppen.

Møder og arbejdsdage kan med fordel lægges i de sene timer/weekend, hvis vi alle i arbejdsgruppen skal have mulighed for at deltage.

Dato for næste planlægningsmøde fastlægges i august.

8/Evt.

Jesper spørger ind til engbrandbæger, der har bredt sig voldsom på de græssede arealer de seneste år. Da afgræsning er en essentiel del af forvaltningen ved Bremsbøl Sø, bør vi begrænse udbredelsen af planten for at kunne sikre afgræsningen. Planterne bør rodstikkes eller slås i den tidlige sommer. Det er vigtigt at materialet fjernes, eller at dyrene holdes fra arealerne i en periode efter slåningen, da dyrene dårligt spiser udenom planten, når den er slået af. Slåning kræver dispensation, som ENS søger hjem. ENS og Jesper holder en dialog vedr. dette, når tidspunktet nærmer sig.

Martin nævner at marskhjælperen på Lærkely muligvis kan hjælpe med rodstikning. Martin sender kontakt til ENS, der går videre med dette.

Arbejdsgruppen har fortsat et ønske om at fjerne tidsler, brændenælder og skræpper. ENS fortæller, at vi af hensyn til de mange arter, der er knyttet dertil, bør lade en del stå i læhegn mv., hvor de ikke er til gene for de besøgende.

Tak for et rigtig fint møde.
Rigtig glædelig jul til jer alle
De bedste hilsner
Emilie

Arbejdsopgaver ved Bremsbøl Sø

	Kommentarer / Ansvarlig i arbejdsgruppen	Er gjort 2020/2021	Gentages Efterår/ Vinter 2022	Gentages Forår/ Sommer 2022
Faste opgaver:				
Rydning af øen	Carl koordinerer med Benne Slås i januar/februar	X	X	
Slåning foran skjul og ved p-plads	Carl Efter behov	X		X
Slåning af stien til skjulet	Lorenz Efter behov	X		X
Tømme skraldespande	Jesper Efter behov	X	X	X
Vask af ruder i skjulet	Svend Anker	X	X	X
Udlægning af redeplatforme til sorterne	Martin (og Jesper Toft m.fl.)	X		X
Fugleovervågning	Martin	X	X	X
Opfyldning af folderkasser	Jesper Efter behov	X	X	X
Andre opgaver:				
Opsætning/udskiftning af piktogrammer	Jesper (se punkt 4)		X	
Etablering af grejrum	Carl (se punkt 4)		X	
Oliering af skjulet	Martin og Carl koordinerer og skriver ud			X
Beskæring ved vej og sti	Jesper		X	
Ombygning af skjulet	Martin	X		
Afspærring til diget	Martin	X		